

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: VNS 9/2025 vp Valtioneuvoston selonteko: keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma
<https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+9/2025>

Teema: VTV: kirjallinen lausunto pyydetään aiheesta: ilmastolain suunnittelujärjestelmän kehittäminen.

Ympäristövaliokunta torstai 05.03.2026 klo 10.00 / VNS 9/2025 vp / Lausuntopyyntö

Valtiontalouden tarkastusviraston kirjallinen asiantuntijalausunto

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa asiasta VNS 9/2025 vp Valtioneuvoston selonteko: keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma. Lausunto on pyydetty aiheesta: ilmastolain suunnittelujärjestelmän kehittäminen. Valtiontalouden tarkastusvirasto (jäljempänä VTV) kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (jäljempänä KAISU) luvussa 3.4 kuvataan lyhyesti ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän pääpiirteet. VTV:n tarkastuksessa [16/2025 Ilmastopolitiikan tietoperusta](#) selvitettiin sitä, takaako ilmastolain mukainen suunnittelujärjestelmä lain tavoitteiden saavuttamisen. Tarkastuksessa käytiin läpi myös lausunnon kohteena olevan keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnosversio, joka vastaa tässä lausunnossa käsitellyiltä osin Valtioneuvoston selontekoa keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta.

Ilmastolain mukaisen vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen ei ole merkittävästi ohjannut ilmastopolitiikan suunnitelmien, mukaan lukien KAISU, valmistelua ja ilmastotoimista päättämistä pääministeri Orpon hallituskaudella. Vaikka hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen on kirjattu hallitusohjelmaan, ohjelmassa on myös tavoitteen kanssa ristiriitaisia kirjauksia. Puhtaan energian, ympäristön ja huoltovarmuuden (PEYH) ministerityöryhmän käytössä on ollut tieto siitä, etteivät sen valmisteluvaiheessa alustavasti päättämät toimet tule johtamaan hiilineutraalisuustavoitteen tai maankäyttösektorin EU-tavoitteen saavuttamiseen. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut uusiin päätöksiin ilmastotoimista.

KAISU:n sisältämät tiedot ilmastolain mukaisista tavoitteista ja niiden toteutumisesta on esitetty epäselvästi. KAISU on ilmastolain mukainen suunnitteluasiakirja, mutta lausunnolla olevassa KAISUssa käsitellään erityisesti vuoden 2030 EU tavoitteita ja niiden saavuttamista. Vuoden 2030 EU tavoitetta taakanjakosektorilla ei KAISU:n taustalla olevien WAM skenaariolaskelmien mukaan saavuteta, mutta sen on laskettu täyttyvän kompensoimalla tavoitteen ylitystä päästökaupparektorin ns. one-off-joustolla sekä aiempien vuosien vuosikohtaisten tavoitteiden alituksesta kertyneellä ylijäämällä. Ilmastolain mukaisen 2030 päästövähennystavoitteen saavuttamista käsitellään KAISU:ssa vähäisesti, mutta sen saavuttaminen on WAM-skenaariolaskelmien mukaan mahdollista. Vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteen täyttämiseksi riittävää taakanjako- ja päästökaupparektoritavoitteita ei ole kirjattu yksiselitteisesti, joten tarkastuksessa päädyttiin käyttämään WAM-laskennan tulosta kuvaamaan hallituksen vähimmäistavoitetta päästöille tai nieluille vuonna 2035.

KAISUssa todetaan: ”Vuonna 2035 päästökauppa- ja taakanjakosektorien yhteenlaskettujen päästöjen tulisi olla enintään yhtä suuret kuin maankäyttösektorin netto nielu ilmastolain hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi. Ilmastolaissa ei ole kuitenkaan määritelty millä päästö- ja nielutasolla hiilineutraalius toteutuu. Ilmastopolitiikan suunnittelussa ei ole myöskään linjattu mikä taakanjakosektorin osuus kokonaispäästöistä olisi vuonna 2035 ja edelleen vuonna 2040.”

Tarkastuksen aikana ei ilmennyt perusteltua syytä sille, että ilmastopolitiikan suunnittelussa ei linjattu taakanjakosektorin osuutta vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteesta. Tällainen linjaus olisi tarpeellista tehdä osana suunnitelmien valmistelua ja vastaava linjaus tehtiinkin edellisellä hallituskaudella. Kun päästövähennystoimet valmistellaan jokaisella sektorilla erikseen, ilman keskinäistä yhteensovittamista, osa hiilineutraalisuustavoitteesta voi jäädä jyvittämättä minkään sektorin vastuulle. Näin näyttää tapahtuneen ilmastopolitiikan valmistelussa Orpon hallituskaudella.

Ilmastopolitiikan suunnitelmien ja eri päästösektoreiden (taakanjako-, päästökauppa ja maankäyttösektoreiden) tavoitteita ei ole sovitettu yhteen. Yksittäisten sektoreiden tavoitteiden saavuttaminen ei yhteenlaskettuna johda hiilineutraaliuteen vuonna 2035. KAISUssa esitetyt toimet eivät myöskään riitä hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen, vaan tavoitteesta jäädään huomattavan paljon. Vaikka tämä johtuukin suurelta osalta maankäyttösektorilla tapahtuneista muutoksista, tämä tuo esiin sen, että ilmastopolitiikan suunnitelmat, erityisesti KAISU ja MISU, tulisi yhteensovittaa keskenään nykyistä paremmin.

Yhteensovittaminen tulisi tehdä ajantasaisella tietoperustalla samaan aikaan kaikilla sektoreilla, jotta voidaan varmistua siitä, että hiilineutraalisuustavoite saavutetaan, kun sektorikohtaiset tavoitteet ja tiedot lasketaan yhteen. Maankäyttösektorin toimien valmistelua on kuitenkin ohjannut Marinin hallituskaudella julkaistun MISUn vanhentuneeseen tietopohjaan perustuva 3 miljoonan tonnin vähennystavoite maankäyttösektorin päästöihin. EU:n lainsäädännön mukaan taakanjakosektorille siirtyy maankäyttösektorin velvoitekauden 2021–2025 mahdollinen vaje, joten on myös mahdollista, että taakanjakosektorille jyvitetään päästövähennyksiä maankäyttösektorilta.

Ilmastopolitiikan suunnitelmien kehittämisessä keskeisintä on asettaa taakanjako-, päästökauppa- ja maankäyttösektoreiden tavoitteet siten, että niiden saavuttaminen johtaisi 2035 hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen. Tämä voidaan toteuttaa joko suunnitelmien valmistelusta vastaavien ministeriöiden, eli ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyössä, tai antamalla vastuu kokonaisuuden yhteensovittamisesta yhdelle ministeriölle. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) valmistelu jokaisella vaalikaudella yhdessä KAISU:n valmistelun kanssa tukisi eri sektoreiden yhteistyötä ja tavoitteiden yhteensovittamista. MISUn valmistelu jokaisella vaalikaudella on mahdollista nykyisen ilmastolain puitteissa.

Ilmastopolitiikan suunnitelmat valmistuvat myöhäisessä vaiheessa hallituskautta ja niiden toimeenpääntöön jää hyvin vähän aikaa. Tarkastuksessa suositeltiin, että WEM-skenaario (With Existing Measures, nykytilaa kuvaava skenaario) ja potentiaalisten päästövähennystoimien virkamieskartoitus ennen hallituskauden alkua aikaistaisi suunnitelmien valmistumista ja mahdollistaisi WEM-skenaarioon ja toimikartoituksen hyödyntämisen myös jo hallitusohjelmaneuvoittelussa.

Lisätietoja:

Sini Salmi (sini.salmi@vtv.fi, 050 574 0191)